

UDK 371.214:811.111'243

Stručni članak

Prihvaćeno: 23. svibnja 2014.

Mira BRAOVIĆ PLAVŠA*

Ivana BOJČIĆ**

ANALIZA POTREBA U TEČAJEVIMA OPĆEG ENGLESKOG JEZIKA

Sažetak: Programi općeg engleskog kao stranog jezika trebali bi biti sastavljeni tako da zadovoljavaju potrebe svih polaznika i na takav način olakšavaju sam proces učenja. U radu se raspravlja o ulozi analize potreba u osmišljavanju tečaja općeg engleskog jezika kao i o načinu na koji dobivene informacije utječu na izradu programa samog tečaja. Istraživanje je provedeno na 56-ero ispitanika, polaznika dviju grupa razine B1 i dviju razina B2, koji su pohađali tečaj općeg engleskog jezika. Pitanja su bila zatvorenog tipa, a prvi dio upitnika istraživao je potrebu polaznika za učenjem engleskog kao stranog jezika kao i situacije u kojima se namjeravaju služiti njime, dok se drugi bavio poželjnim sadržajem i omiljenim oblicima rada. Istraživanje je pokazalo da je na temelju dobivenih podataka moguće oblikovati program i prilagoditi nastavne metode kojima se služimo u svrhu boljeg i uspješnijeg procesa učenja stranog jezika.

Ključne riječi: nastavne metode, nastavni program, izrada programa.

1. Uvod

Engleski jezik zauzima primarno mjesto među stranim jezicima koji se uče u Hrvatskoj posljednjih dvadeset godina. Podatci Državnog zavoda za statistiku o broju učenika koji su učili engleski kao strani jezik u prvom razredu osnovne na kraju školske godine 2010./2011. iznosio je 35 100 odnosno 89,2%.¹ Osim

¹ Državni zavod za statistiku (Zagreb), Priopćenje broj 8.1.2. Osnovne škole (27. 4. 2012.), ISSN 1330-0350, točka 1.5.

što je najzastupljeniji strani jezik u prvim razredima osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, izniman interes za taj jezik pokazuju i odrasli polaznici raznih tečajeva koje nude škole i ustanove specijalizirane za poučavanje stranih jezika.

Raznolikost ponude tečajeva stranih jezika velika je i oni se razlikuju u trajanju, broju nastavnih sati, ali ponajprije u programu koji obuhvaćaju. Na sreću, uvođenjem Jezične mape/putovnice Vijeća Europe (2001) te su se razlike ponešto smanjile, ali ipak još uvijek postoje.

Ta široka lepeza ponude otežava polazniku pronalaženje prikladnog tečaja, a u isto vrijeme nastavnicima otežava izradu odgovarajućeg programa koji bi zadovoljio sve polaznikove potrebe i samim tim doveo do uspješnog usvajanja stranog jezika. Budući da govorimo o tečajevima općeg jezika, razumljivo je da će se na istom tečaju naći polaznici različitog stupnja obrazovanja, različitih srednjoškolskih programa (ako govorimo o polaznicima u dobi od 15 do 18 godina) te različitih profesionalnih i osobnih interesa.

Kako sve te različitosti pomiriti u jednu koherentnu cjelinu, pitanje je na koje smo pokušali naći odgovor provedbom analize potreba na tečajevima engleskog kao stranog jezika u Ustanovi za obrazovanje odraslih Centar znanja Split.

2. Analiza potreba – kratki povijesni pregled

Termin *analiza potreba* na polju lingvistike i učenja stranog jezika struke prvi upotrebljava Michael West u svom članku *Bilingualism* s posebnim naglaskom na bengalski jezik objavljenom u indijskom Uredu za obrazovanje još davne 1926. (Fatihi, 2003). Tek 1970-ih Vijeće Europe, koje pokušava poticati učenje stranih jezika, spominje termin *analiza potreba* u kontekstu programa općeg jezika. Richterich (1975), jedan od članova Vijeća, naglašava kako upravo ta analiza dovodi do promjena u samom procesu učenja i poučavanja. Objasnjava kako nam početna faza takozvanih objektivnih potreba daje pojašnjenje tek o nekim općim parametrima programa, a one subjektivne potrebe razjasnit će se tijekom samog procesa učenja i pomoći pri uspješnom svladavanju istog. Kasnije, Nunan (1988) u svom pristupu baziranom na učeniku kao središtu procesa (engl. *Learner-Centered Approach*) također prihvaća pojmove subjektivnih i objektivnih potreba, tvrdeći da učenici svladavaju jezične vještine kako bi se koristili njima, a ne zato što su one dio programa. Prema Nunanu objektivni podatci kao dob, nacionalnost, spol i slično jesu činjenice i kao takve ne odražavaju ispitanikove poglede i stavove, dok nam subjektivne potrebe daju uvid u ono bitno, a to su prioriteti i ciljevi učenika, njihovi razlozi učenja kao i najdraže nastavne metode. Brindley (1989) kao i Nunan prihvaća Richterichove pojmove subjektivne i objektivne potreba. Objektivne potrebe koje su ustvari činjenice služe za postavljanje krajnjih ciljeva

jezične kompetencije, ali u vrlo širokom smislu, dok subjektivne potrebe vode sam proces učenja jednom kada je započeo. Brindley potrebe primarno vidi kao potrebe pojedinca u procesu učenja stranog jezika te smatra da samim tim na njegovo učenje utječu njegovi stavovi, motivacija, osobnost, očekivanja i sam način učenja. Berwick (1989) definira potrebe kao prazninu između trenutnog poznavanja jezika i onog koje se želi doseći u budućnosti. Potrebe vidi kao one kojih je sam polaznik svjestan (engl. *felt needs*), a ne koje mu se nametnu kao potrebe za vrijeme učenja stranog jezika (engl. *perceived needs*). Svoju teoriju analize potreba Munby (1978) bazira na jezičnoj kompetenciji učenika, ali je uvelike veže uz strani jezik za posebne potrebe. On, naime, govori o pristupu izradi profila potreba polaznika na dvjema razinama. Pod *prije* autor uključuje parametre kao što su osobni podatci ispitanika (spol, dob, državljanstvo...), svrha učenja jezika (posao, obrazovanje...), interakcija (s kim će ispitanik komunicirati na zadanom jeziku) i moguće otežavajuće okolnosti pri usvajanju jezičnog *inputa*. Pod *poslije* Munby podrazumijeva parametre kao što su: dijalekt (ovisno o govornom području u kojem će se ispitanik služiti jezikom, npr. britanski ili američki engleski), konačna razina poznavanja jezika (koja je ispitaniku dostatna za komunikaciju), situacije u kojima se ispitanik nalazi i sama jezična izvedba u zadanim situacijama. Njegove analize potreba dovode do velikih promjena u nastavi stranog jezika jer naizgled obuhvaćaju svaku moguću potrebu za učenjem stranog jezika. Ipak, njegov pristup podložan je kritici, ponajprije od strane bihevorista zbog prikazivanja ispitanika kao pasivnih i mehaničkih bića koja su pod pritiskom niza faktora odlučila učiti strani jezik struke, zanemarujući pri tom faktore psiholoških, emotivnih i društvenih potreba.

Teorija o važnosti analize potreba pri osmišljavanju programa za učenje stranog jezika ima jako puno. Sve teorije govore o osobnim potrebama ispitanika te onim potrebama koje se mogu javiti tijekom samog procesa učenja ili nakon završenja istog. Malo je teoretičara koji se bave teorijom obrade dobivenih podataka. K tomu, nijedan od njih ne rasvjetljava njihovu primjenu u praksi odnosno nastavi stranog jezika. Dakle, kada se jednom napravi analiza potreba, ostaje na nastavniku da odluči kako će je primijeniti u nastavi.

3. Analiza potreba u nastavi engleskog kao stranog jezika

Programi i nastava engleskog jezika danas su zaista raznoliki jer tržište nudi niz različitih udžbenika i pristupa nastavi. Gotovo svaka škola stranih jezika koristi se različitim nastavnim pomagalicama i metodama poučavanja. Ipak, nerijetko se događa da određeni pristup nastavi kao i udžbenik koji se upotrebljava kod nekih polaznika ne vodi željenim rezultatima. To je sasvim shvatljivo ako

uzmemo u obzir da su polaznici tečajeva općeg engleskog jezika različite dobi, spola i obrazovanja te da su i njihove potrebe samim tim različite. Upravo te različitosti stvaraju poteškoće kod planiranja nastavnog procesa, a nastavnik mora veoma pažljivo isplanirati nastavu kako bi ona bila kvalitetna i prilagođena svima. Analiza potreba tako bi trebala biti prvi i osnovni dio procesa planiranja nastave stranog, odnosno engleskog jezika. To je vrlo složen proces jer nastavnik prvo mora odlučiti koje podatke o polaznicima prikupiti, a nakon što se podatci prikupe, ispravno ih protumačiti i djelovati sukladno tome.

Brindley (1984) je proveo istraživanje među nastavnicima engleskog kao stranog jezika pri Australskom programu edukacije odraslih imigranata, pokušavajući otkriti što nastavnici podrazumijevaju pod pojmom učenikove potrebe. Kasnije je rezultate istraživanja podijelio u tri osnovne grupe; a) analiza potreba usmjerena na ovladanost stranim jezikom, b) psihološko-humanistički pristup analizi potreba i c) analiza potreba usredotočena na samu svrhu učenja. Tri se grupe ponajprije razlikuju po vrsti informacija koje prikupljaju. Analizom potreba usmjerenom prema dosadašnjoj ovladanosti stranim jezikom prikupljaju se podatci o učenikovu jezičnom znanju i mogućim poteškoćama. Psihološko-humanistički pristup uključuje informacije o stavovima polaznika prema jeziku, motivaciji za učenjem i strategijama učenja. Analizom potreba usmjerenom prema samoj svrsi učenja dobivaju se podatci vezani uz komunikacijske potrebe na tom jeziku i uporabu stranog jezika općenito.

Nunan (1988) tvrdi kako ispitivanje subjektivnih potreba, točnije direktno uključivanje polaznika u izradu nastavnog plana i programa tečaja stranog jezika, ima za rezultat ne samo prihvaćanje tečaja kao odgovarajućeg od strane polaznika, nego i poticanje svijesti polaznika o vlastitim nedostatcima i prednostima kao i metodama koje na njih najviše djeluju. Dakle, subjektivne potrebe trebale bi biti osnovni dio upitnika o potrebama polaznika za poznavanjem stranog jezika.

4. Metodologija

4.1. Instrument istraživanja

Kao instrument mjerenja u svojem istraživanju upotrijebile smo upitnik za analizu potreba, pri čijoj smo izradi nastojale voditi računa o podacima koji bi nam mogli pomoći u osmišljavanju nastavnog plana. Demografske podatke kao što su spol, dob ili stupanj obrazovanja nismo smatrale potrebnim uključiti u ispitivanje jer su grupe kao takve formirane isključivo na osnovi razine poznavanja stranog jezika. To je također značilo da u upitniku nema potrebe za daljnjom provjerom jezične kompetencije.

Budući da su naši ispitanici bili polaznici tečajeva na višim razinama, upitnik je napravljen na engleskom jeziku, iako Nunan (ibid.) navodi kako nedovoljno razumijevanje stranog jezika može dovesti do pogrešnih rezultata. Upravo stoga naši su sudionici bili slobodni postaviti bilo kakva pitanja vezana uz upitnik prije ili za vrijeme istog.

Prvi dio upitnika (v. Prilog) istraživao je potrebu polaznika za učenjem engleskog jezika i situacije u kojima se namjeravaju njime služiti. Drugi dio istraživao je poželjni sadržaj i omiljene načine učenja.

Zbog vremenskog ograničenja odlučile smo se za pitanja zatvorenog tipa, iako smo svjesne kako ona ponekad ograničavaju sami odgovor, što može dovesti do negiranja nekih bitnih pitanja (Long, 2005). Na sve dijelove upitnika odgovaralo se stavljanjem križića ispred odabranog odgovora.

4.2. Ispitanici

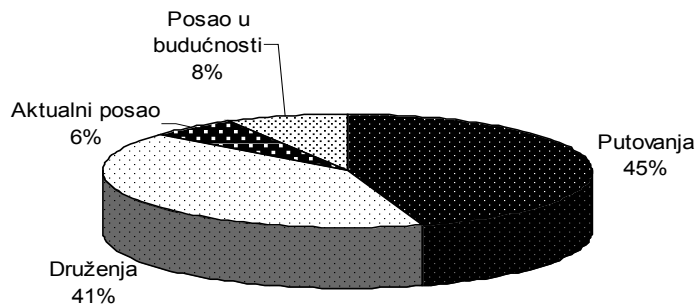
Uzorak ispitanika obuhvatio je ukupno 56-ero polaznika općeg tečaja engleskog jezika pri Centru znanja Split, podijeljenih u četiri grupe. Dvije grupe uključivala se ispitanike na razini B1 jezične kompetencije (ukupno 29). Druge dvije grupe (ukupno 27) činili su ispitanici razine B2 jezične kompetencije. Budući da u naš upitnik nisu bila uključena pitanja o prijašnjim iskustvima učenja stranog jezika, odlučile smo ispitivanje provesti nakon održanih 20 od ukupno 70 sati nastave, dakle nakon što su polaznici bili upoznati s nekim od metoda spomenutih u drugom dijelu upitnika. Pri tome smo uzele u obzir nalaze nekih ranijih studija koji govore u prilog tome da su polaznici koji se ispituju za vrijeme tečaja bolje upoznati s ciljevima koje žele postići i samim tim ih lakše izražavaju od polaznika na samom početku učenja koji sve odluke prepuštaju isključivo nastavniku (Long, 2005).

5. Rezultati i rasprava

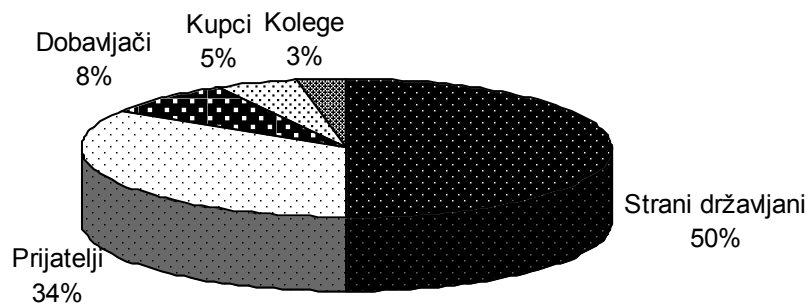
5.1. Prvi dio upitnika – potreba za poznavanjem engleskog jezika i njegova uporaba u komunikaciji

Kao što je već navedeno, upitnik se sastojao od dviju skupina pitanja zatvorenog tipa.

Prvi dio sastojao se od triju pitanja (v. Prilog).

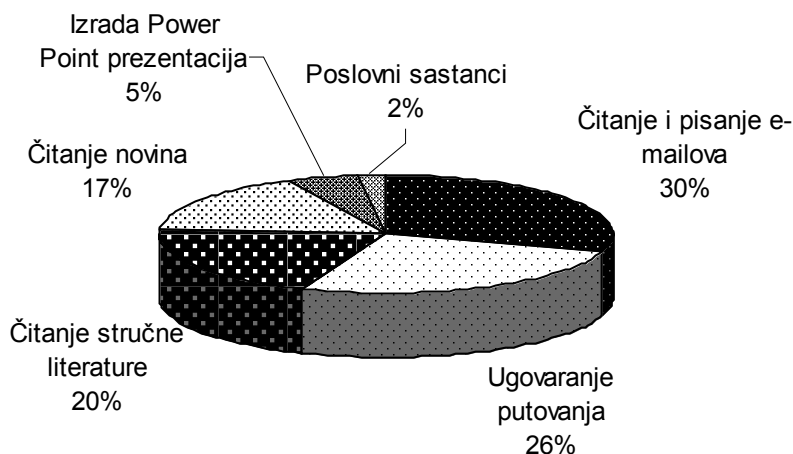
Slika 1 – Razlozi potrebe za engleskim jezikom

Kako je razvodno iz slike 1, potreba za engleskim jezikom uglavnom je vezana uz putovanja (45%) i druženja (41%), dakle socijalizaciju, a u puno manjem postotku za poslovnu komunikaciju. Razlog tome vidimo u promjeni kulture življenja uslijed koje sve više ljudi želi upoznavati nove kulture i načine života. K tome, putovanja u daleke zemlje globalizacijom su postala vrlo pristupačna i lako ostvariva.

Slika 2 – Sugovornici u komunikaciji na engleskom jeziku

Kako prikazuje slika 2, polaznici tečajeva razgovaraju na engleskom kao stranom jeziku najčešće u svakodnevnoj komunikaciji sa stranim državljanima (50%), ne nužno izvornim govornicima, kao i prijateljima iz cijeloga svijeta (34%). Razlog, vjerujemo, leži u tome što se engleski kao strani jezik nametnuo kao najrašireniji u komunikaciji među ljudima različitih materinskih jezika. Za nas iznenađujući podatak bio je mali postotak polaznika koji engleski jezik upotrebljavaju u svrhu poslovne komunikacije jer su svi ispitanici bili poslovni ljudi na vodećim mjestima u tvrtkama. Pretpostavljamo da polaznici tečajeva na razinama B1 i B2 imaju tek osnovno znanje dostatno za najjednostavnije oblike poslovnog komuniciranja. Učenje na višoj razini ipak znači interes, ne samo za jezične strukture, nego i poznavanje jezika kao sredstva za upoznavanje kulture nekog naroda kao i za razumijevanje međukulturnih informacija.

Slika 3 – Područja uporabe engleskog jezika

Pitanje vezano uz područje uporabe engleskog jezika izazvalo je najviše nedoumica kod naših ispitanika zbog velike sličnosti s prethodnim. Pojasnile smo kako se prethodno pitanje odnosi isključivo na razgovor, čime se željela utvrditi učestalost usmenog izražavanja na engleskom jeziku. Ovim se pak pitanjem želi utvrditi u kojim se sve aktivnostima ispitanici služe engleskim jezikom.

Uporaba engleskog jezika kao sredstva razmjene informacija u različitim medijima pokazala je kako se ispitanici tim jezikom koriste u različitim segmentima svakodnevnog življenja, osim za izradu *Power Point* prezentacija (5%) i poslovne

sastanke (2%). Ovim se još jednom potvrdila potreba za učenjem engleskog jezika kao sredstva svakodnevne, a ne poslovne komunikacije sa strogo ograničenim vokabularom, kako smo očekivali s obzirom na strukturu polaznika. S druge strane, to i ne treba čuditi jer živimo u doba moderne tehnologije u kojoj je engleski jezik *lingua franca*, tj. jezik globalne komunikacije.

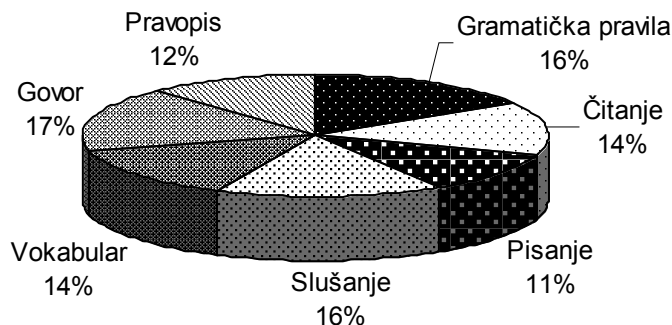
U doba kada je Hrvatska okrenuta ulasku u Europsku uniju, očekivali smo da će veći broj ispitanika kao razlog učenja engleskog jezika navesti posao, ali je iz rezultata vidljivo da polaznici naših tečajeva žele ovladati jezikom svakodnevice.

Nakon prikupljenih rezultata bilo je jasno da pažnju moramo usmjeriti na vokabular vezan uz putovanja, upoznavanja, točnije svakodnevnu komunikaciju, a manje na termine vezane uz ekonomiju, pravo, poslovno dopisivanje i slično.

5.2. Drugi dio upitnika – poželjni sadržaji i omiljeni načini učenja

Drugi se dio upitnika sastojao od dvaju pitanja (v. Prilog), obaju u svrhu samoprocjene (engl. *Self-Assessment*). Ovim smo nastojali ispitanike uključiti u proces vrednovanja različitih aspekata nastavnog programa te im omogućiti da identificiraju najdraže oblike rada.

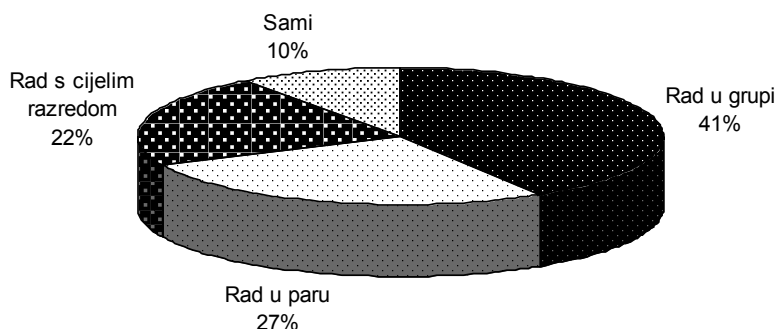
Slika 4 – Prioritetna jezična područja (stav ispitanika)

Rezultati prikazani na slici 4 govore u prilog tomu da polaznici tečajeva stranih jezika doživljavaju učenje jezika kao niz gramatičkih pravila (16%) i vokabulara (14%) koje je potrebno svladati kako bi bili u mogućnosti sporazumijevati se na stranom jeziku. Nešto manji broj polaznika pridaje pažnju čitanju (14%), pisanju

(11 %) te pravopisu (12%). Rezultati su očekivani s obzirom na to da smo u prvom dijelu upitnika otkrili kako se polaznici uglavnom jezikom služe u govoru (17%). Nerijetko se događa da polaznici zanemare ulogu slušanja kao osnovni dio komunikacije, ali na naše veliko iznenađenje velik broj ispitanika (16%) smatra vještinu razumijevanja govora jednako važnom kao i samo govorno izražavanje.

Slika 5 – Preferirani oblici rada

Rezultati vidljivi na slici 5 ukazuju na to da ispitanici preferiraju učenje u grupi (41%). Primijetile smo da su ispitanici koji su označili kako vole raditi sami (10%) također označili da vole rad u paru (27%), a ne i u grupi, što nas navodi na zaključak da je moguć problem nelagode pri komuniciranju s većom grupom ljudi. Odgovori na ovo pitanje također su se mogli lako predvidjeti jer je komunikacija osnovni cilj učenja jezika, a ona se kao takva ostvaruje u interakciji s drugim ljudima. Ipak, manji broj polaznika označio je rad s cijelim razredom (22%) kao omiljeni način učenja jer, prema njihovu objašnjenju, rad u grupi ili paru zahtijeva puno veći angažman.

6. Zaključak

Koncipiranje općeg tečaja stranog jezika složen je i zahtjevan posao. Kako bi program zadovoljio potrebe polaznika, potrebno je preispitati polaznike, ali i nastavnike, utvrditi što je cilj tečaja stranog jezika i na koji se način on može najbolje ostvariti. Provodeći analizu potreba, nastavnici će naći dio odgovora na ta pitanja, što će im olakšati osmišljavanje i realizaciju programa.

Analizom potreba provedenom na tečajevima općeg engleskog kao stranog jezika došle smo do podataka potrebnih za oblikovanje i izradu programa. Tečajeve smo tada pokušale bazirati na dobivenim podacima, a sudeći prema usmenim kazivanjima naših ispitanika, zadovoljstvo nastavnim sadržajem i jezičnim aktivnostima na tečaju bilo je znatno veće. Rezultati istraživanja također su pokazali da polaznici tečaja općeg engleskog jezika imaju mnoštvo zajedničkih osobina. Veći broj polaznika želi učiti jezik svakodnevne komunikacije kako bi s lakoćom mogli voditi razgovor o općim temama. Jezične su zakonitosti prema ispitivanju važan dio učenja stranog jezika jer njihovo poznavanje olakšava vještine govora i slušanja koje su osnova svake komunikacije. Ispitivanje omiljenijih oblika rada i prioritetna jezična područja također su pokazali homogenost, točnije učinkovitim se smatraju učenje gramatičkih pravila i rad u grupi.

Kako možemo vidjeti, provedeno je istraživanje dalo podatke važne za izradu programa tečaja engleskog kao općeg jezika te je pokazalo bitne sličnosti među interesima polaznika. Ovim se opravdala nužnost provođenja analize potreba kao pouzdanog i učinkovitog načina usmjeravanja tečaja prema potrebama polaznika.

Literatura

1. Berwick, R. (1989): „Needs assessment in language programming“. U: Johnson, R. K. (ur.), *The Second Language Curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press, 43 – 62.
2. Brindley, G. (1989): „The role of need analysis in adult programme design“. U: Johnson, R. K. (ur.), *The Second Language Curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press, 63 – 78.
3. Council of Europe (2001): *Common European Framework of Reference for Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Fathi, Ali R. (2003): „The Role of Need Analysis in ESL Program Design“. *South Asian Language Review*, 13: 40 – 59.
5. Grower, R.; Phillips, D.; Walters, S. (2005): *Teaching Practice*. Oxford: Macmillan.
6. Long, M. H. (2005): *Second Language Needs Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Munby, J. (1978): *Communicative Syllabus Design*. Cambridge: Cambridge University Press.

8. Nunan, D. (1988): *The Learner-Centred Curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Nunan, D.; Lamb, C. (1996): *The self-directed teacher*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Richards, J. C. (2001): *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Richterich, R. (1975): „The analysis of language needs: illusion – pretext – necessity“. *Education and culture*, 28: 9 – 14.
12. West, R. (1994): „State of the art article: Need Analysis in Language Teaching“. *English Language Teaching Journal*, 27(1): 1 – 29.

Mira Braović Plavša*

Ivana Bojčić**

NEED ANALYSIS IN GENERAL ENGLISH LANGUAGE COURSES

Summary: *Curriculum for general English language courses should be created to fulfill the needs of the learners as well as to make the process of learning easier. In this paper we discuss the role of needs analysis in creation of the general English course and the application of the collected data while making decisions about its content. The need analysis research was conducted at two different groups of B1 and B2 levels, with 56 people who attended general English language courses. The question-form consisted of closed-ended questions, where the first part was concerned with learners' needs for learning the language and its intended use, while the second part dealt with the course content and teaching methods. The research showed that collected data could be used to create general language course curriculum and to choose appropriate methods for learners, which would lead to better and more successful language learning.*

Keywords: *course curriculum, course methodology, course content.*

* Mira Braović Plavša
V. gimnazija „Vladimir Nazor“, Splita
mbraovic@yahoo.com

*Ivana Bojčić, viši lektor
Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Odsjek za anglistiku
ivanabojcic@yahoo.com

* Mira Braović Plavša
V Grammar School
mbraovic@yahoo.com

* Ivana Bojčić, senior language instructor
University of Split
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of English Language and Literature
ivanabojcic@yahoo.com